

INSTITUT FOR
MENNESKE
RETTIGHEDER

ÅRSBERETNING 2012

TEMA: INDFLYDELSE PÅ
POLITIK OG LOVGIVNING

INDHOLD

TEMA

INDHOLD

- 01** En ny begyndelse for instituttet
- 04** Brobygning mellem stat og borgere
- 06** TEMA: INDFLYDELSE PÅ POLITIK OG LOVGIVNING
- 06** Danmark har brug for en national handlingsplan
- 08** Vi rådgiver Folketinget
- 09** Ny lov for PET kom på dagsordenen
- 10** Folketinget: Vi skal have børneansvarlige i danske fængsler
- 12** Skelsættende lov i Kina
- 13** Debat om umyndiggørende lov
- 14** Styrke retssystem og græsrodde
- 16** Katalysator for forandring
- 18** Globalt samarbejde med søsterorganisationer
- 19** Det lange, seje træk for demokrati
- 20** Skrøbelig retsstat i fare
- 21** Udfordrende at kæmpe for rettigheder i Mali
- 22** Registrer hadforbrydelser!
- 22** MIA-prisen spreder de gode eksempler
- 23** Diskrimineret? Få råd om klagemuligheder
- 24** Privatliv og overvågning
- 25** Politisk uklarhed skader internetbrugerne
- 26** Politiet vil styrke arbejdet med mangfoldighed
- 27** Fra teori til praksis – på tre kontinenter
- 28** Lokale domstole i Zambia
- 29** FN øger fokus på formelle retssystemer
- 30** Investeringer i Myanmar arbejder for demokrati
- 31** Nyt fag på skoleskemaet
- 32** Ligeløn – danske og europæiske perspektiver
Økonomi

Af direktør Jonas Christoffersen

EN NY BEGYNDELSE FOR INSTITUTTET

Institut for Menneskerettigheder fejrede sit 25-års jubilæum den 5. maj 2012. På 25 år er instituttet vokset fra at være et lille menneskerettighedscenter til at være en anerkendt institution med aktiviteter både i Danmark og udlandet. Jubilæet mindede os både om, at vi har en lang historie, vi kan bygge videre på, og at vi skal sørge for at udvikle institutionen, så den hele tiden er i stand til at leve op til tidens forventninger og krav.

I 2012 skete der meget på menneskerettighedsområdet, både i Danmark og internationalt. Vi skal i sagens natur ikke være med over det hele, men vi havde – som det fremgår af denne årsberetning – en finger med i spillet mange steder.

Folketinget gjorde i 2012 sit for at udvikle institutionen, da det med meget bredt flertal vedtog en ny lov om Institut for Menneskerettigheder – Danmarks Nationale Menneskerettighedsinstitution. Loven er trådt i kraft den 1. januar 2013 og giver institutionen en ny forankring og placering i samfundet.

Fremover skal vi som noget nyt hvert år afgive en beretning til Folketinget, både om vores eget virke og om udviklingen i menneskerettighedssituationen i Danmark. Det stiller nye krav til vores arbejde, når vi skal give Folketinget et solidt grundlag for at vurdere menneskerettighedsforholdene herhjemme. Vi er i 2012 for første gang begyndt at kortlægge menneskerettighedssituationen systematisk. At gøre status over menneskerettighederne er en dynamisk proces, som skal foregå i en dialog med vores omverden. Vi har i første omgang behandlet 13 væsentlige områder. Nye vil komme til, og de vil alle årligt blive opdateret, så det bliver tydeligt, hvor Danmark kan sætte ind og forbedre beskyttelsen af menneskerettigheder (Læs mere side 6-7).

Grønland kommer også til at spille en større rolle i vores arbejde. Selvstyret har besluttet, at vi skal fungere som national menneskerettighedsinstitution i Grønland. Selvstyret har med virkning fra 1. januar 2013 ved lov etableret Grønlands Råd for Menneskerettigheder, som vi skal samarbejde med om at løfte opgaven.

Det grønlandske selvstyre har besluttet, at Institut for Menneskerettigheder skal fungere som national menneskerettighedsinstitution i Grønland.

Internationalt har 2012 været et positivt år, hvor vi har kunnet se resultater af instituttets mangeårige engagement i bl.a. Kina, Mellem-østen og Nord- og Vestafrika.

Den kinesiske Folkekongres vedtog i 2012 en ny, skelsættende lov, der styrker retssikkerheden for de fleste kinesere. Vi har i mere end 10 år samarbejdet med nøgleaktører i Kina om denne lov. Loven styrker især rettighederne for mistænkte og tilbageholdte. Som noget nyt fremgår det af lovens formåls-erklæring, at den skal respektere og beskytte menneskerettighederne – et vigtigt signal og potentielt brud med Kinas marxistiske retstradition. Men loven svækker desværre retssikkerheden for systemkritikere og menneskerettigheds fortalere. (Læs mere side 12)

Sammenhængen mellem menneskerettigheder og erhvervslivet er et område, som vi på Institut for Menneskerettigheder har arbejdet med i over 10 år, i både Kina og i mange andre lande.

I 2012 vedtog bestyrelsen en ny strategi for de kommende fire år. Vi vil styrke vores nationale og internationale indsatser, og vi skal fastholde et klart fokus i vores arbejde. Strategien sætter rammerne for instituttets udvikling og prioriterer 10 indsatsområder, hvor vi særligt skal sætte ind for at blive en smidig og veldreven organisation, der sætter standarder og skaber forandring.

Ved udgangen af 2012 står vi stærkt rustet til at møde en fremtid, hvor menneskerettighederne fortsat skal fremmes og beskyttes – både i Danmark og i udlandet.

MEDBORGERSKAB I SKOLEN

Danmark har en lang tradition for medborgerskabsundervisning. Det indgår i folkeskolens grundlag, at eleverne skal lære at blive demokratiske samfundsborgere. I både Danmark og mange andre lande er der i dag øget fokus på undervisning, der bl.a. sætter fokus på anti-diskrimination, ligebehandling og demokratisk deltagelse.

Instituttet har i 2010-2012 samarbejdet med Ungdomsbyen og Danmarks Pædagogiske Universitet om at skabe et netværk for at

fremme medborgerskabsundervisningen i skolen. Projektet, som blev sat i gang med kampagnen "Demokrati Fordi", har fx omfattet konferencer, seminarer, online fællesskaber og lokale udviklingsaktiviteter. Projektet, har søgt at fremme udvikling af metoder til at arbejde med inkluderende ledelse, lokalt demokrati, elevdeltagelse, trygge læringsmiljøer, tolerance og respekt for forskellighed. Projektet er støttet af Undervisningsministeriet.

Se mere på: www.medborger.net

KURSER OG KONFERENCER

Instituttet har i flere år undervist på Politiskolen og arrangerer også en lang række kurser, seminarer og konferencer i både Danmark og internationalt for andre organisationer og myndigheder. Instituttets uddannelsesafdeling har bl.a. afholdt kursus for KVINFOs medarbejdere om en menneskerettighedsbaseret tilgang i deres programmer og projekter og et tilsvarende kursus for Forum for Rettigheder og Diversitet, som omfatter en lang række danske ngo'er. Kurser for lærerstuderende er også en tilbagevendende

aktivitet. Globalt har instituttet bl.a. afholdt kurser og seminarer for samarbejdspartnere om, hvordan FN bedømmer staters overholdelse af menneskerettigheder, menneskerettighedsuddannelse, hvordan man kan arbejde med en menneskerettighedsbaseret tilgang til programmer og projekter og længerevarende kurser for den zambiske retssector om retssikkerhed.

Læs mere om instituttets uddannelsesstilbud på www.menneskeret.dk

BROBYGNING MELLEML STAT OG BORGERE

Med ønsket om frihed, ligeværd og menneskelig værdighed bredte det Arabiske Forår sig i 2011 til store dele af Nordafrika og Mellemøsten.

FRA DIKTATUR TIL DEMOKRATI

I 2012 skulle disse ønsker omsættes til konkrete forandringer: Institut for Menneskerettigheder har med initiativer i Libyen, Tunesien og Egypten forsøgt at bidrage til, at overgangen fra diktatur til demokrati bliver baseret på menneskerettigheder, retsprincipper og folkelig deltagelse.

LIBYEN: FOLKELIG DIALOG

I Libyen var Institut for Menneskerettigheder i 2011 med til at etablere netværket "The Libyan Centre for the Rule of Law and Democracy".

I løbet af 2012 udgav netværket to foldere om "retssikkerhed" og "medborgerskab". I 2013 vil instituttet fokusere indsatsen på at bygge bro mellem stat og civilsamfund i Libyen og i den forbindelse har Instituttet indledt et samarbejde med Libyens nationale menneskerettighedsinstitution.

TUNESIEN: DEMOKRATISKE AKTØRER

I Tunesien blev der i 2011 for første gang i flere generationer afholdt frie valg, og i 2012 kunne den grundlovgivende forsamling begynde sit arbejde. Som følge af den intense forberedelse af grundlove i Mellemøsten og Nordafrika udgav instituttet, på baggrund af dialog med partnere i regionen, et notat om grundlovsmæssig beskyttelse af menneskerettigheder.

MENA-REGIONEN

Instituttet har i en del år arbejdet med projekter og forskellige partnere i Mellemøsten og Nordafrika (MENA). I 2006 indledte instituttet samarbejdet med Ministeriet for Menneskerettigheder, samt ngo'er i Yemen. Siden 2007 har Instituttet været en aktiv partner i den Arabisk-Europæiske dialog om menneskerettigheder blandt de nationale menneskerettighedsinstitutioner. I 2011 lancerede instituttet et nyt MENA program, der udover de ovennævnte partnere fokuserer på Libyen, Tunesien og Egypten. Læs mere om Mena-projekterne på www.menneskeret.dk/link/mena

Tunesere i valgstemning. 217 parlamentsmedlemmer skulle vælges til at vedtage en forfatning.

I Tunesien har instituttet holdt oplæg om menneskerettigheder med fokus på de forskellige aktørers rolle i forhold til demokrati, retssystem og folkelig deltagelse.

Instituttet har desuden indledt partnerskaber med det nyetablerede Ministerium for Menneskerettigheder og Retsopgør og Tunesiens nationale menneskerettighedsinstitution, det Nationale Råd for Menneskerettigheder og Grundlæggende Frihedsrettigheder. Partnerskaberne fokuserer bl.a. på forståelse af menneskerettighederne, internationale menneskerettighedsstandarder og -mekanismer, uddannelse i menneskerettigheder og UPR-anbefalinger. UPR (Universal Periodical Review) består i, at FN's Menneskerettighedsråd gennemgår og kommer med anbefalinger til menneskerettighedsforbedringer i alle FN-lande efter tur.

HER ER VORES STØRSTE UDFORDRINGER

DANMARK HAR BRUG FOR EN NATIONAL HANDLINGSPLAN

Frihedsberøvelse, nedbringelse af tvang i psykiatrien og magtanvendelse er nogle af instituttets prioritetsområder i den nye kortlægning af menneskerettigheder i Danmark.

Hvis Danmark fuldt ud skal leve op til menneskerettighederne, er det afgørende, at der kommer en ny og mere systematisk tilgang til det nationale menneskerettighedsarbejde. Derfor har Institut for Menneskerettigheder udarbejdet statusrapporten "Menneskerettigheder i Danmark". Den kortlægger på en række udvalgte

områder menneskerettighedssituationen og peger på 13 temaer, hvor der er udfordringer. Samtidig har instituttet valgt en række strategiske indsatsområder for 2013.

Instituttet vil styrke indsatsen på bl.a.: Frihedsberøvelse, magtanvendelse, EU og

menneskerettigheder og menneskerettigheds-situationen i Grønland. Institutet vil desuden deltage i Folketingets Ombudsmands inspektioner i bl.a. fængsler og arresthuse samt døgninstitutioner for børn og ældre m.v. Det sker som led i Ombudsmandens tilsynspligt i henhold til FN's valgfri protokol til konventionen om tortur og anden grusom, umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf (OPCAT).

- Målet med Statusrapporten er at levere et tiltrængt og kvalificeret overblik over menneskerettighedssituationen i Danmark, som vi kan være i dialog med politikere og offentligheden om, forklarer leder af instituttets monitoreringsafdeling, Christoffer Badse.

Læs hele rapporten, som løbende opdateres, på www.menneskeret.dk/status

Her er fire områder som fremhæves i Statusrapporten i 2012

MYNDIGHEDERNES ANSVAR FOR MENNESKERETTIGHEDERNE

Arbejdet med at fremme og beskytte menneskerettigheder i Danmark foregår på kryds og tværs af en lang række ministerier og offentlige myndigheder. Indsatsen lider under manglende koordinering og systematik. Derfor peger rapporten på, at Danmark med fordel kan følge FN's anbefaling og formulere en national handlingsplan for menneskerettigheder.

DISKRIMINATION OG LIGEBEHANDLING

Selvom Danmark har gjort og gør meget for at sikre lige muligheder og bekæmpe forskelsbehandling, er det stadig et område, hvor der konkret kan ske forbedringer. Helt centralt savnes en revision af ligebehandlingslovgivningen og et generelt forbud mod diskrimination.

FRIHEDSBERØVELSE

Danmark bør også arbejde med at begrænse varetægtsfængslingen. Vi varetægtsfængsler flere og i længere tid end de andre nordiske lande. Der er overbelægning i Kriminalforsorgens institutioner, og brug af isolation, som straf, bør begrænses.

HANDICAP

FN's handicapkonvention påpeger, at personer med funktionsnedsættelse skal kunne deltage i samfundslivet på lige fod med andre. Der er eksempler på, at handicapbegrebet i dansk ret anvendes for snævert, og at dette kan føre til krænkelse af konventionen. Institutet anbefaler, at der bliver foretaget en generel gennemgang af dansk lovgivning for at sikre overensstemmelse med definitionen i Handicapkonventionen.

INSTITUTTETS HØRINGSSVAR

VI RÅDGIVER FOLKETINGET

I 2012 fik instituttet 113 betænkninger, ministerielle vejledninger og lovforslag til høring. De handlede om vidt forskellige emner, som bl.a. boligsocialt anviste lejere, aktiv beskæftigelsesindsats, efterretningstjenesten og tolkeloven. Men også om kønskvotering, udlændingelov og handicapydelse.

Ifølge loven om Institut for Menneskerettigheder er en af opgaverne at rådgive Folketinget. Det gør instituttet bl.a. ved at udarbejde hørings svar til lovforslag. Her er nogle eksempler:

FLERE KVINDER I BESTYRELSER OG LEDELSER

I 2012 foreslog først Ligestillingsministeriet og derefter EU-kommissionen regler, der skal øge andelen af kvinder i bestyrelser og ledelser i private og offentlige virksomheder. Institutet vurderede, at Ligestillingsministeriets tiltag gik i den rigtige retning og påpegede samtidig, at det er nødvendigt at fremme rekruttering af kvinder til ledende poster på arbejdsmarkedet, så der

bliver flere egnede kvindelige kandidater til fx bestyrelser.

YTRINGSFRIHED OG TERRORISME

Et forslag til ændring af lov om radio- og fjernsynsvirksomhed, indebar et forbud mod fremme af terrorisme i programvirksomhed. Her anbefalede instituttet, med henvisning til ytringsfriheden og retssikkerheden, at udtrykket "fremme terrorisme" i lovforslaget og bemærkningerne blev indsnævret og præciseret betydeligt.

AARHUS KOMMUNE VILLE REDUCERE HJÆLP TIL PERSONER MED HANDICAP

Aarhus Kommune ønskede i november 2012 at ændre på sine servicestandarder for den såkaldte "Borgerstyret Personlig Assistance"-ordning (BPA). Ordningen kan bl.a. hjælpe borgere med handicap til at blive boende i deres eget hjem. Et beslutningsforslag ville nedjustere normeringen for borgere, der allerede havde fået tildelt timer ifølge BPA-ordningen. Institutet vurderede, at kommunens forslag var tvivlsomt i forhold til menneskerettighederne. Kommunen satte herefter de kritiserede dele af forslaget i bero.

Se alle instituttets hørings svar på www.menneskeret.dk/viden/horingssvar

NY LOV FOR PET KOM PÅ DAGSORDENEN

Efter 14 års arbejde præsenterede PET-udvalget i 2012 et udkast til en ny lov for Politiets Efterretningstjeneste (PET). Men udvalget kom kun med forslag til regulering af et hjørne af PET's arbejde. Institut for Menneskerettigheder blandede sig derfor i debatten for at sikre en moderne, demokratisk kontrol med PET.

KRITIK AF STAT I STATEN

Det politiske ønske var klart, da PET-udvalget blev nedsat i 1998: Efter årtiers kritik af manglende kontrol med og indsigt i PET's arbejde skulle der kastes lys over PET's arbejde. PET skulle ikke kunne opfattes som en lukket stat i staten.

Men da udvalget i 2012 kunne præsentere sit arbejde, var det tydeligt, at verden havde forandret sig meget, siden PET-udvalget var blevet nedsat. Udkastet afspejler derfor ikke de udfordringer, PET i dag står overfor. Derfor afgav Institut for Menneskerettigheder i sommeren 2012 et høringssvar, der pegede på nogle af de huller, instituttet så i lovudkastet.

En af manglerne var, at der skulle oprettes et tilsyn med PET, men at det var Justitsministeriet og ikke Folketinget, som skulle udpege tilsynets medlemmer. En anden

grundlæggende mangel var, at lovudkastet hovedsageligt indeholdt regler for, hvordan PET skulle behandle personoplysninger. Mens regler for PET's generelle arbejde i marken ikke var med i lovudkastet, herunder regler for brugen af agenter.

BEDRE KONTROL, MEN IKKE NOK

Problemstillingen blev uventet aktualiseret, da en tidligere PET-agent, Morten Storm, i Jyllands-Posten stod frem og hævdede, at han som PET-agent havde spillet en central rolle i likvideringen af al-Qaeda-leder Anwar al-Aulaqi. Påstandene var ikke i fuld overensstemmelse med PET's egne oplysninger, og sagen illustrerede behovet for et uafhængigt tilsyn med PET, der kunne vurdere lignende sager og rense PET i tilfælde af usande påstande.

I januar 2012 blev der indgået en bred politisk aftale om en styrket regulering af PET's virksomhed og den parlamentariske kontrol med PET. Aftalen vedrører en ny lov for PET og en styrkelse af Folketingets Kontroludvalg. Aftalen om en ny lov for PET svarer i det væsentlige til det udsendte lovudkast fra 2012. Institutet kommenterede forslag til ændring af lov om Kontroludvalget i februar 2013. Der er stadig ikke regler for PET's generelle arbejde i marken.

FOLKETINGET: VI SKAL HAVE BØRNE-ANSVARLIGE I DANSKE FÆNGSLER

I alle fængsler og arrester skal der være ansatte, som er udpeget og videreuddannet til at forbedre forholdene for børn af fængslede. Det vedtog Folketinget i november 2012, efter at en forsøgsordning havde givet gode resultater.

Folketingets partier blev i november 2012 enige om en ny aftale om Kriminalforsorgen. I den blev der bl.a. sat 14 millioner kroner af til at indføre såkaldte "børneansvarlige" i alle landets fængsler og arresthuse. Børneansvarlige er særligt uddannet fængselspersonale, der har fokus på at mindske børns traumatiske oplevelser når en forælder fængsles.

Et barn fortæller om at være på besøg hos sin far i fængslet:

”Jeg har ikke besøgt ham ret tit. Vi skal bruge en hel dag på at køre for at være der i to timer. Og der er ikke noget, vi kan lave, intet (...) Vi sidder bare og kigger (...)”

Beslutningen om at indføre børneansvarlige blev begrundet med de positive oplevelser fra et forsøgsprojekt, som Institut for Menneskerettigheder og Kriminalforsorgen gennemførte i 2010-11 med støtte fra Ole Kirks Fond, Dansk Forsorgsselskab og Egmont Fonden. Ordningen var en succes, og derfor blev den forlænget til udgangen af 2012.

STYRKE BØRNS RETTIGHEDER

Ordningen med de børneansvarlige har skabt en lang række forbedringer for de børn, der har forældre i de medvirkende fængsler og arresthuse. Fængslerne har fx indrettet børnevenlige besøgsrum, og personalet er generelt blevet mere bevidste om, hvordan børn kan modtages på en hensigtsmæssig måde i et fængsel.

BØRN AF FÆNGSLEDE

Cirka tre pct. af alle danske børn har oplevet, at en forælder bliver fængslet.

På ethvert givet tidspunkt vil ca. 4.500 danske børn have en forælder i fængsel.

I 2010 oplevede op imod 14.500 børn, at en forælder blev fængslet.

Se også www.menneskeret.dk/link/temasider

Desuden er der blevet etableret samtalegrupper for de fængslede forældre om forældrerollen, og børnenes rettigheder og behov bliver i højere grad end før taget i betragtning i forbindelse med en lang række andre tiltag.

- Ved at gøre ordningen landsdækkende har man taget et meget væsentligt skridt i retning af at styrke børns rettigheder og hjælpe en gruppe særligt udsatte børn. Flere tusinde børn vil hvert år få glæde af dette tiltag, siger Peter Scharff Smith, seniorforsker på Instituttet.

Amalie på 7 år fortæller:

”En af dem [de ansatte i fængslet] talte med mig, så jeg bedre kunne samle mod til at tale med min far. Jeg var jo lidt bange for, hvordan det skulle gå.”

SKELSÆTTENDE LOV I KINA

Den kinesiske Folkekongres vedtog i 2012 en lov, der styrker retssikkerheden for flertallet. Den reviderede strafferetsplejelov har været undervejs i ti år, og lovteksten er et kompromis mellem reformtilhængere og modstandere, som fx Kinas sikkerhedsministerium.

TORTUR ER GJORT ULOVLIG

Institut for Menneskerettigheder har siden 2006 medvirket til revision af den kinesiske strafferetsplejelov i tæt samarbejde med kinesiske forskningsinstitutioner. Flere af instituttets anbefalinger er afspejlet i den reviderede lov. Det vidner om, at langstrakt, institutionelt samarbejde kan gøre en forskel. Instituttets anbefalinger har fx bidraget til at styrke forsvareres muligheder for at føre beviser og for at indkalde og krydsforhøre vidner under en retssag. Tidligere læste anklagemyndigheden skriftlige vidneudsagn op, uden at forsvarerne havde mulighed for at krydsforhøre vidnerne.

Ligeledes har instituttet været med til at sikre, at den reviderede lov indeholder et forbud mod anvendelse af tortur samt et krav om, at domstolene underkender tilståelser og beviser, fremskaffet under tortur.

SKIDT FOR SYSTEMKRITIKERE

Mens det store flertal af 'almindelige' mistænkte rettigheder er blevet styrket med den reviderede lov, er systemkritikers rettigheder blevet forringet, trods instituttets anbefalinger. Det skaber et tosporet strafferets-system uden lighed for loven, hvor der gælder ét sæt spilleregler for det store flertal, og et andet for det lille mindretal, som systemet mener, udgør en trussel mod nationalstaten og kommunistpartiets magtmonopol.

14 ÅR I KINA

Udenrigsministeriet gav første gang støtte til instituttets arbejde i Kina i 1999 og har siden 2005 kontinuerligt støttet Institut for Menneskerettigheds arbejde i Kina med instituttets kinesiske partnere.

DEBAT OM UMYNDIGGØRENDE LOV

Værgemål er en støtteforanstaltning, hvor en værge med flere eller færre beføjelser indsættes for at hjælpe og beskytte en borger, som ikke kan klare det selv. De fleste personer over 18 år, der får en værge, har et handicap.

Den nuværende lovgivning for værgemål kom i 2012 til debat, efter at Institut for Menneskerettigheder havde offentliggjort en ny undersøgelse om værgemål i Danmark.

Den nuværende værgemålsordning beskytter ikke i tilstrækkelig grad den enkeltes selvbestemmelse. Bl.a. udelukkes en række personer med handicap fra at kunne stemme og derved deltage i demokratiet.

NUL STEMMERET. Mand med diagnosen skizofreni, som har mistet retten til at stemme:

”Jeg er ikke sofavælger. Jeg har altid interesseret mig for politik. Jeg mener, det er en borgerret at stemme – ja, faktisk ikke kun en ret, men også en pligt”.

I Danmark er antallet af de mest indgribende værgemål (såkaldte paragraf 6-værgemål) steget. I 1997 blev der iværksat 48, mens der i 2011 blev iværksat 194 paragraf 6-værgemål.

Det er i strid med FN's handicapkonvention og Den Europæiske Menneskerettighedskonvention at fratage personer stemmeretten, alene fordi en person er under værgemål på grund af eksempelvis ludomani eller købemani, fastslår undersøgelsen.

ØNSKE OM TIDSBEGRÆNSNING

Fra politisk side var reaktionerne på instituttets undersøgelse entydige: Rod i økonomien bør ikke føre til tab af retten til at stemme. Det mener et flertal af de politiske partier, men der er (ved redaktionen afslutning) fortsat ikke kommet tiltag til at sikre ret til at stemme for denne gruppe.

Undersøgelsen indeholder flere anbefalinger. Bl.a. om regler for tidsbegrænsning og revurdering, som betyder, at værgemål ikke er for tid og evighed, men at man så vidt muligt forsøger at begrænse varigheden og løbende vurderer behovet for en værge.

PARAGRAF 6

I Værgemålsloven fra 2007 står bl.a., at den retlige handleevne kan fratages, hvis dette er nødvendigt for at hindre, at den pågældende udsætter sin formue, indkomst eller andre økonomiske interesser for fare for at forringes væsentligt, eller for at hindre økonomisk udnyttelse.

UDDANNELSE OG RÅDGIVNING

Institut for Menneskerettigheder har arbejdet i Zimbabwe siden 2011. Projektet i landet trækker på en lang række af de kompetencer, instituttet har på det internationale område.

STYRKE RETSSYSTEM

FOKUS PÅ DOMSTOLSSYSTEMET

En vigtig del af instituttets arbejde handler om at forbedre det zimbabwiske retssystem. Institutet har støttet domstolens administrationsmyndighed i at udvikle en strategi for 2012-2016 og hjælper nu med ekspertise inden for bl.a. håndtering af sager og uddannelse af personale. Projektet er finansieret af Danida.

HJÆLP TIL NY MENNESKERETTIGHEDS-INSTITUTION

Instituttet samarbejder også med Zimbabwes menneskerettighedskommission, der først for alvor har begyndt sit arbejde i 2012. Kommissionen skal have opbygget viden, systemer og rutiner, så den kan fungere som en effektiv national menneskerettighedsinstitution. Det indebærer bl.a. at kunne rådgive regeringen, informere og undervise

OG GRÆSRØDDER

befolkningen og give borgerne en mulighed for at reagere på krænkelser af deres rettigheder.

PLATFORM FOR GRÆSRØDDER

Et vigtigt skridt på vejen til demokratiske reformer i Zimbabwe er at gøre borgerne i stand til at tage del i landets beslutningsprocesser. Derfor arbejder instituttet sammen med Zimbabwes nationale sammenslutning af ngo'er om at hjælpe græsrodsorganisationer

i landet med at udveksle informationer og planlægge fælles aktiviteter.

MENNESKERETTIGHEDER OG ERHVERV

Endelig arbejder instituttet sammen med miljøorganisationen ZELA om at fremme FN's Retningslinjer for Menneskerettigheder og Erhverv. Projektet er en del af programmet "Pillars in Practice", som er beskrevet på side 27.

Af Charlotte Flindt Pedersen, vicedirektør

KATALYSATOR FOR FORANDRING

Institut for Menneskerettigheders internationale arbejde spænder fra udviklingsindsatser med ministerier, politi, retsvæsen og ngo'er i Afrika, Asien og Mellemøsten til deltagelse i et fælles europæisk menneskerettighedskontor i Bruxelles. Fælles for det hele er et fokus på gode partnerskaber.

Instituttet har de sidste 20 år altid samarbejdet med lokale partnere, når vi arbejder på projekter internationalt. Vi har været i over 60 lande og været engageret i mere end 100 forskellige projekter rundt om i verden.

Det er ikke et mål for os at engagere os så bredt som muligt. Tværtimod er det vores mål at udvælge de projekter, hvor vi i partnerskab med udvalgte myndigheder, virksomheder og organisationer kan fungere som en katalysator for varige forbedringer. Det sker på baggrund af de særlige kompetencer og den viden, som vi har oparbejdet om, hvordan menneskerettigheder kan blive forankret lokalt. Indsatserne er dog vidt forskellige afhængig af staternes legitimitet og kapacitet.

VESTAFRIKA: SKRØBELIGE STATER

Sikkerhedssituationen i instituttets mangeårige samarbejdslande Mali, Burkina Faso og Niger er blevet forringet de seneste år. Alle tre er såkaldte "skrøbelige stater," et udtryk som dækker over statens svage kontrol over landet. I januar 2013 greb det internationale samfund således ind for at hjælpe Malis regering imod et oprør fra islamistiske grupper.

I 2011 besluttede vi i samarbejde med Den Danske Ambassade i Burkina Faso, at

iværksætte et studie af sikkerheden i den nordlige del af landet. Studiet, der blev koordineret af Burkina Fasos justitsministerium blev færdigt i 2012. Det er gennemført af burkinske forskere i tæt samarbejde med relevante ministerier og nationale civilsamfundsorganisationer.

Studiet i Burkina Faso understreger, at der er et stort behov for at styrke statens tilstedeværelse i landets tyndt befolkede områder, og at sørge for udvikling af landet for på den måde at forebygge trusler mod staten og dens indbyggere. Studiet danner nu grundlag for en fælles national indsats for at øge arbejdet med sikkerhed og udvikling i det nordlige Burkina Faso.

FLERE PARALLELLE RETSSYSTEMER

I nogle af Instituttets samarbejdslande er situationen stabil, men retssystemet er svagt. Traditionel sædvaneret og modeller for konfliktløsning fungerer side om side med de nationale retssystemer, som typisk bygger på forældede versioner af tidligere kolonimagters retssystemer og retsopfattelse. Mange steder supplerer traditionelle, lokale eller religiøse råd landenes almindelige domstole.

Ved FN's generalforsamling i september 2012 præsenterede tre FN organisationer et

studie skrevet og gennemført af Institut for Menneskerettigheder om menneskeretlige problemstillinger i forholdet mellem formelle og uformelle retssystemer. Studiet har et globalt fokus og indeholder tre landestudier fra Afrika, to fra Asien og et fra Latinamerika. Vi har udført det i samarbejde med lokale organisationer og forskere. Studiet er blevet beskrevet som banebrydende, fordi det er første gang, at de uformelle systemer er blevet systematisk analyseret med udgangspunkt i internationale menneskerettighedsstandarder, herunder kvinders og børns rettigheder. Studiet giver en række vejledninger til at arbejde med og analysere uformelle retssystemer i forhold til anerkendte retsprincipper. I Zambia arbejder Instituttet og de lokale traditionelle domstole sammen om denne problematik.

FOKUS PÅ EUROPA

Meget af instituttets internationale arbejde foregår uden for Europa i Asien, Afrika og Mellemøsten. Men der er også behov for at arbejde med menneskerettighederne i Europa. Derfor deltager vi i den europæiske gruppe i det internationale netværk af nationale menneskerettighedsinstitutioner (NHRI'er), hvor vi for tiden sidder i bestyrelsen. Det europæiske netværk har etableret et sekretariat i Bruxelles for at styrke samarbejdet mellem de europæiske NHRI'er og for bedre at kunne spille sammen med EU's institutioner om unionens overholdelse af menneskerettighederne.

Det er vigtigt for instituttet at forene det nationale med det internationale. At udvikle teorier, redskaber og handleplaner og i partnerskab omsætte dem til praksis.

GLOBALT SAMARBEJDE MED SØSTERORGANISATIONER

Institut for Menneskerettigheder er med i et netværk af ca. 100 lignende organisationer, det såkaldte ICC – Den Internationale Komité for Koordination blandt Nationale Menneskerettighedsinstitutioner (NHRI).

VIGTIG PARTNER FOR FN OG EU

Det globale samarbejde i ICC-netværket bliver stadig stærkere. Samtidig oplever netværket en stigende anerkendelse som en vigtig partner for FN og EU. FN's Generalforsamling vedtog i 2012 en resolution, der anerkender vigtigheden af de nationale menneskerettighedsinstitutioner, og i FN's menneskerettighedssystem lægges der op til at styrke både ICC-netværkets og NHRI'ernes rolle.

KRÆVER SAMARBEJDE

I februar mødtes NHRI'er og parlamenter fra hele verden på en konference i Serbien for at diskutere de nationale institutioners samarbejde med nationale parlamenter. Hvis en NHRI effektivt skal overvåge menneskerettighedssituationen i et land, kræver det et godt samarbejde med parlamentet. Resultatet af konferencen var en række anbefalinger til samarbejdet mellem parlamenter og nationale menneskerettighedsinstitutioner. I Danmark har Folketinget taget højde for anbefalingerne. Ifølge den nye lov om Institut for Menneskerettigheder skal instituttet afgive en årlig beretning til Folketinget. Dermed er der lagt op til et tættere samarbejde mellem Folketinget og instituttet.

MENNESKERETTIGHEDER OG ERHVERV

I juni 2012 vedtog den europæiske gruppe af NHRI'er en række anbefalinger til, hvordan staterne kan udarbejde nationale handlingsplaner for menneskerettigheder og erhverv.

Den europæiske gruppe fulgte sine anbefalinger til staterne op med en handlingsplan for NHRI'ernes eget arbejde inden for området. Handlingsplanen tydeliggør NHRI'ernes mandat og engagement i deres arbejde med at tackle de menneskerettighedskrænkelser, der sker inden for erhvervssektoren.

BELFAST-ERKLÆRINGEN

I juli vedtog ICC en erklæring om reform af FN's menneskerettighedssystem, det såkaldte Treaty Body System, for at sikre, at de internationale klageorganer ikke kun får viden fra regeringer og ngo'er, men også fra uafhængige menneskerettighedsinstitutioner.

BEOGRAD-PRINCIPPERNE

Indeholder anbefalinger til parlamenters rolle i oprettelsen af og samarbejdet med nationale menneskerettighedsinstitutioner. Blandt andet om uafhængighed, lovgivningsprocesser, uddannelse og fremme af viden om menneskerettigheder.

BERLIN-HANDLINGSPLANEN

Planen udpeger de vigtigste aktuelle indsatsområder for de europæiske nationale menneskerettighedsinstitutioners arbejde med menneskerettigheder og erhverv, herunder finanskrisens konsekvenser for udsatte grupper. Berlin planen understreger, at det er vigtigt, at de nationale menneskerettighedsinstitutioner er involveret i arbejdet med at udforme nationale handlingsplaner for menneskerettigheder og erhverv.

DET LANGE, SEJE TRÆK FOR DEMOKRATI

Efter Talibans fald var Institut for Menneskerettigheder blandt de første menneskerettighedsorganisationer, der tog til Afghanistan for at vurdere situationen i landet. Instituttet indledte et samarbejde med afghanske partnere i 2002.

- Vi arbejder for, at Afghanistan kan blive et samfund baseret på demokrati og retsstatsprincipper i overensstemmelse med menneskerettighederne, fortæller Malek Sitez, som er instituttets projektleder. Han håber, at afghanerne vil blive mere bevidste om deres rettigheder i forhold til staten.

Instituttet har arbejdet tæt sammen med menneskerettighedsnetværket Civil Society and Human Rights Network (CSHRN), fra det blev grundlagt i 2004 bl.a. med støtte fra Danmark. Siden da har CSHRN udviklet sig til at være en stærk platform for fremme af menneskerettighederne med næsten 105 medlemsorganisationer i 26 provinser i Afghanistan. CSHRN's målsætning er at styrke retsstaten og respekten for menneskerettighederne. I dag har instituttet en rådgivende rolle for CSHRN.

STYRK KVINDERS RETTIGHEDER

Den nye fase af samarbejdet er fokuseret på at støtte kvinders rettigheder og fremme kvinders rolle i fred og sikkerhed baseret på FN-resolutioner. Samt at sikre overvågning af menneskerettighedssituationen for FN og hjælpe med at opbygge viden og systemer hos civilsamfundsorganisationer inden for den humanitære folkeret.

VI ER I ØJEBLIKKET INVOLVEREDE I:

- at overvåge og rapportere om menneskerettighedssituationen og give anbefalinger
- strategisk udvikling af kvinders rettigheder og organisationer
- etablering af civilsamfundsorganisationer, der kan arbejde med humanitær folkeret og internationale aftaler om menneskerettigheder
- at skabe øget viden i civilsamfundet og relevante statslige organisationer i forhold til internationale konventioner og fora om menneskerettigheder.

SKRØBELIG RETSSTAT I FARE

I 17 år har Mali organiseret noget helt specielt den 10. december for at fejre FN's Verdenserklæring: "Espace d'Interpellation Démocratique". Arrangementet giver borgere og menneskerettighedsorganisationer mulighed for at stille regeringsmedlemmer til ansvar for nogle specifikke krænkelser, der er sket i det forløbne år. Ordet er frit, og et antal klager præsenteres offentligt. I 2012 var det Ombudsmanden, der organiserede denne dag, og menneskerettighedsaktivister benyttede lejligheden til at påpege mange ustraffede krænkelser, der havde fundet sted efter kuppet i marts, og risikoen for lovløse tilstande.

Efter kuppet i foråret 2012 fandt der mange menneskeretskrænkelser sted i de nordlige regioner, ligesom i det sydlige Mali. Institut for Menneskerettigheder har faciliteret en proces for at etablere et netværk mellem menneskerettighedsorganisationer og nøgleinstitutioner, som bl.a. Malis Menneskerettighedskommission.

BISTAND TIL KOMMISSION

Instituttet har givet teknisk bistand til Mali's Menneskerettighedskommissions to første rapporter i 2010 og 2011. Og har hjulpet

kommissionen med at udvikle klageprocedurer for borgerne, samt opbygge et dokumentationscenter. Instituttet har desuden arbejdet sammen med det afrikanske netværk af nationale menneskeretsinstitutioner for at rådgive kommissionen. Den danske ambassade har givet finansiell støtte, til Malis nationale menneskerettighedskommission siden kuppet i marts 2012.

Instituttet arbejder også direkte med lokale ngo'er, især DEME SO, der arbejder med at sikre udsatte gruppers menneskerettigheder specielt i forhold til adgangen til et retfærdigt retssystem.

STØTTE TIL LOKAL FORSKNING OG POLITIET

Instituttet støtter en gruppe universitetsfolk, der forsker i familieret i Mali. Gruppen undersøger forholdene omkring opløsning af ægteskaber samt brug af en ny familielov, som konflikter med FN's kvindekonvention, som Mali ellers har ratificeret.

Instituttets har arbejdet med politiet i Niger, og på baggrund af dette, har Malis politi bedt instituttet om at hjælpe med at udvikle undervisningsmateriale og integrere undervisning i deres uddannelse.

Institut for Menneskerettigheders udsendte i Mali, Monique Alexis, har siden 2011 boet i hovedstaden.

REJSEBREV FRA BAMAKO

UDFORDRENDE AT KÆMPE FOR RETTIGHEDER I MALI

Udstationeringen i Mali blev meget anderledes, end jeg havde forestillet mig, da jeg planlagde opholdet i det land, der en gang betragtedes som et af Vestafrikas mest demokratiske lande.

Som regional koordinator for instituttets Vestafrika-program, der har fokus på de tre Sahel-lande, Burkina Faso, Mali og Niger, skulle jeg udvikle vores aktiviteter i Mali. Ved ankomsten til hovedstaden Bamako i starten af september 2011, var Gadaffis regime lige faldet i Libyen. Det tog mig ikke lang tid at blive klar over, at Mali var på en farlig kurs. Der var flere tegn: Voksende uro og sikkerhedsproblemer i det nordlige Mali, radikale religiøse kræfter, der lagde pres på regeringen. Fx trak præsidenten en velforberedt familielov tilbage, der lige var blevet vedtaget af nationalforsamlingen. Medierne begyndte at praktisere selvcensur i et land, der ellers var kendt for sin relativt frie presse, og vrede, frustrerede unge var altid parate til at gå på gaden og smadre noget i hovedstaden ved den mindste anledning.

FIK HUSET GENNEMSØGT AF SOLDATER

Efter kuppet i marts 2012 og det mislykkede modkup 1.maj oplevede vi forfølgelse af dem, der var kritiske over for den militære

junta: vilkårlige anholdelser og detentioner, kidnapninger og mishandlinger. Således blev mit hus – ligesom andre i kvarteret – gennemløbet af en gruppe bevæbnede soldater en aften i maj. Ledende folk fra det væltede styre samt journalister er særligt udsatte.

Kupbegivenhederne, samt de mange menneskeretskrænkelser, påvirker naturligvis vores aktiviteter i landet. Vores bevægelsesfrihed er blevet kraftigt reduceret til Bamako og omegn, af sikkerhedshensyn. Mange internationale organisationer har sendt deres folk hjem, og ambassaderne begrænser deres personale til det mest nødvendige. Men instituttet har indtil videre besluttet at blive: Det ville være et dårligt signal at forlade landet netop nu, hvor menneskeretsaktører har mest brug for støtte.

Nu handler det om at støtte dem, så de kan undersøge og informere objektivt om krænkelser. Udstationeringen fortsætter i 2013. En ting er sikker: Menneskerettighedsaktørerne i Mali har stadig hårdt brug for opbakning og støtte.

Monique Alexis

REGISTRER HADFORBRYDELSER!

Du går på gaden fredag nat. Pludselig bliver du slået ned bagfra. Da du rammer asfalten, sparker voldsmændene dig i ansigtet. De håner dig for den, du er. Ydmyger dig, mens de smadrer dine tænder. Du kender ikke dem. De kender ikke dig.

- Sådan er det at være udsat for en hadforbrydelse. Et helt urimeligt overgreb, som går ud over dig på grund af din race, tro eller seksuelle orientering. Du bliver overfaldet eller hånet, fordi du er dig selv, fortæller projektleder Lumi Zuleta, som har ansvaret for instituttets registreringshjemmeside "Sigfranu".

Kampagnen, "Sigfranu" går bl.a. ud på at registrere oplevelser af hadforbrydelser og diskrimination. Alle har kunnet indmelde både hadforbrydelser og oplevelser af diskrimination siden november 2011. Registreringen viser hvor diskrimination oftest opleves, fx på arbejdspladserne.

- Hadforbrydelser er ofte vilkårlige forbrydelser, som du bliver udsat for uden forudgående kontakt. Det kan være et verbalt overgreb, vold, hærværk, tyveri eller røveri, konstaterer Lumi Zuleta.

MIA-PRISEN SPREDER DE GODE EKSEMPLER

Prisen har opmuntret til initiativer, der giver innovation og sikrer ligebehandling af fx kvinder, mennesker med etnisk minoritetsbaggrund eller handicap, fortæller afdelingsleder Susanne Nour Magnusson.

"Susanne Nour Magnusson, hvad ville I opnå med prisen?"

- Vi ville vise at ligebehandling er en forudsætning for mangfoldighed, samt dokumentere og udbrede de mange gode eksempler på mangfoldighed i arbejdslivet. For mange virksomheder er mangfoldighed en god forretning og en kilde til innovation. Udfordringen er at opnå mangfoldighed. De virksomheder, som har været nominerede til MIA-prisen, viser, at det kræver vilje til forandring og et aktivt arbejde med de ofte usynlige barrierer, der kan være i en organisation.

DISKRIMINERET? FÅ RÅD OM KLAGEMULIGHEDER

SIG NEJ TIL DISKRIMINATION

Folderne på dansk, engelsk, grønlandsk, fransk, urdu, tyrkisk, arabisk og somali kan ses på www.menneskeret.dk, og alle folderne kan rekvireres gratis ved at kontakte instituttets ligebehandlingsrådgivning på ligebehandling@humanrights.dk eller på 32 69 86 66.

Det er instituttets opfattelse, at der fortsat er mange, der ikke kender deres rettigheder og rådgivnings- og klagemuligheder, hvis de oplever at blive udsat for diskrimination.

Derfor tog instituttet i 2012 initiativ til en oplysningskampagne om, hvordan den enkelte kan forholde sig til diskriminerende oplevelser, der er begrundet fx i køn, hudfarve, religion, seksuel orientering eller alder. Materialet findes på otte forskellige sprog og er bl.a. blevet sendt til alle borgerservicecentre i landets kommuner samt diverse foreninger.

- Det er imidlertid vigtigt at understrege, at man kan føle, at man har været eller bliver udsat for

diskrimination, uden at det kan kategoriseres som diskrimination i lovens forstand. Dette gør ikke oplevelsen mindre alvorlig, men gør, at den skal adresseres på en anden måde end den faktiske/retlige diskrimination, fortæller teamleder, Nanna Margrethe Krusaa.

Hun opfordrer til, at man kontakter instituttets ligebehandlingsrådgivning, hvis man føler, at man har været udsat for diskrimination på baggrund af køn eller race eller etnisk oprindelse. Så kan man få rådgivning om, hvordan man kan komme videre med en eventuel klage.

Fra 2004 til 2012 har Institut for Menneskerettigheder hvert år uddelt MIA-prisen for mangfoldighed i arbejdslivet.

”Hvis mangfoldighed er en ressource for virksomheden, hvorfor er der så ikke større mangfoldighed på danske arbejdspladser?”

- Det er sjældent et bevidst fravalg. Men det er svært at se dem, som ikke er der, og vi undrer os sjældent over, hvorfor vores kolleger ligner os så meget. Man kan måske tro, at diskrimination handler om ond vilje, men oftest er det institutionelle barrierer, vanetænkning og ubevidste reaktionsmønstre, der resulterer i diskrimination.

”Hvad er opnået med MIA-prisen?”

- MIA-prisen har været et benchmarking system for virksomheder der arbejdede målrettet med ligebehandling og mangfoldighed. De gode erfaringer er blevet indsamlet, vurderet og udbredt bla. via hjemmesiden: miapris.dk. Det har betydet, at nye virksomheder turde gå i gang med at sætte mangfoldighed og ligebehandling på dagsordenen, fordi de kunne se, at andre virksomheder fik gavn af at sætte fokus på det.

PRIVATLIV OG OVERVÅGNING

Teknologien og de digitale rum giver mulighed for en omfattende overvågning af os alle, og det øger behovet for beskyttelse.

Rettigheder på nettet har været et tema de seneste 10 år, men de sidste par år er interessen og opmærksomheden steget markant. Det gælder for regeringer, og det gælder blandt forskere, organisationer og andre i civilsamfundet, både i Danmark og internationalt.

I juni 2011 kom "ytringsfrihed på internettet" for alvor på dagsordenen på et møde i FN's Menneskerettighedsråd. Dette skete på baggrund af en rapport fra FN's Special Rapportør for ytringsfrihed, der efterfølgende blev bakket op med en erklæring fra mere end 40 stater. Desuden vedtog FN's Menneskerettighedsråd i juli 2012 den første resolution om fremme og beskyttelse af ytringsfrihed på internettet.

Europarådet har også haft fokus på rettigheder i den digitale verden og har de seneste år udsendt en række anbefalinger på området og bl.a. nedsat en ekspertkomité om internetbrugeres rettigheder, hvor Institut

for Menneskerettigheders seniorrådgiver og forsker, Rikke Frank Jørgensen, er medlem.

ACTA-aftalen (Anti-Counterfeiting Trade Agreement), der er blevet kaldt internettets grundlov, var årsag til en række større demonstrationer i Danmark og det øvrige Europa. Ville ACTA mindske ytringsfriheden og styrke overvågningen? Temæet om overvågning er regelmæssigt dukket op i den offentlige debat, bl.a. i forhold til sociale medier, videoovervågning i det offentlige rum, teleudbydernes logning af internettrafik og udveksling af oplysninger mellem offentlige myndigheder.

Institut for Menneskerettigheder valgte derfor at gå ind i diskussionen om borgernes ret til beskyttelse af deres data og kommunikation. Det skete bl.a. i instituttets rapport "Menneskerettigheder i Danmark", der omtales på side 6-7.

TEMA OM IT OG RETTIGHEDER

Læs mere om IT, overvågning, ytringsfrihed og sociale medier på www.menneskeret.dk/udgivelser/temasider

POLITISK UKLARHED SKADER INTERNETBRUGERNE

En global infrastruktur. Et offentligt rum. Et nyt medie. En ny kulturel praksis. Selvom internettet efterhånden har været en del af menneskers hverdags- og arbejdsliv i to årtier, er der stadig uenighed om, hvad nettet egentlig er for en størrelse.

Seniorrådgiver Rikke Frank Jørgensen blev i 2012 ph.d. med sin afhandling "Framing the Net – How Discourse Shapes Law and Culture". Den har fokus på to spørgsmål. For det første, hvordan kan internettet bruges som redskab for social forandring. For det andet, hvordan påvirkes internetlovgivningen af vores måde at italesætte internettet på?

De udvalgte cases er dels et netværk af kvindeorganisationer i Uganda (Wougnnet), dels den tyske del af Wikipedia. Med udgangspunkt i casene undersøger Rikke

Frank Jørgensen, hvordan aktørerne udnytter nettet som en ressource, særligt med fokus på selvbestemmelse og deltagelse i det offentlige liv.

- Problemet er, at der er mange forskellige metaforer om internettet i spil. Det bliver fx omtalt som et offentligt rum, hvor man debatterer og skaber politisk modspil. Eller som en teknisk infrastruktur, der muliggør kommunikation og informationssøgning på globalt plan. Eller som et åbent medie, hvor alle kan broadcaste sig selv. Vi taler også om nettet som en kulturel praksis, hvor man skaber og deler ny viden i virtuelle fællesskaber, forklarer Rikke Frank Jørgensen.

Hun understreger, at de mange metaforer ikke er et problem i sig selv. Problemet opstår først, når de forskellige metaforer bliver blandet sammen.

"Det er et problem, fordi der er stærke politiske og økonomiske interesser knyttet til de forskellige aspekter af internettet. Hvis vi ikke har styr på dette, risikerer vi, at brugernes rettigheder og beskyttelse mod fx overvågning, registrering eller censurering af indhold undermineres. Selvom internettet ikke er nyt, er reguleringen af det komplekst. Dele af det skal reguleres som et medie, dele som et offentligt rum, og andre aspekter på linje med en offentlig infrastruktur. Skal rettigheder og friheder beskyttes på internettet, som de er i den fysiske verden, skal vi være bedre til at forstå og udfordre de politiske diskurser, der definerer spillereglerne på internettet", siger Rikke Frank Jørgensen.

POLITIET VIL STYRKE ARBEJDET MED MANGFOLDIGHED

I november 2012 offentliggjorde Institut for Menneskerettigheder en undersøgelse om etnisk mangfoldighed i politiet. Undersøgelsen peger på en række områder, hvor politiet kan forbedre ligebehandling internt.

I undersøgelsen fremhæves en række udfordringer, som gruppen af ansatte med etnisk minoritetsbaggrund møder i deres hverdag, herunder den jargon og humor, som anvendes i det daglige arbejde i politiet.

ETISK KODEKS PÅ VEJ

Anbefalingerne går bl.a. på, at politiet iværksætter tiltag for at undgå krænkende sprogbrug; at undervisning i ligebehandling – herunder chikanebestemmelsen – bliver en del af lederuddannelsen; at der internt udvises større opmærksomhed i forhold til

særlige udfordringer af både intern og ekstern karakter, der knytter sig til at være politibetjent med etnisk minoritetsbaggrund; og at fokus på mangfoldig rekruttering suppleres med et fokus på at sikre alle ligebehandling ved forfremmelser.

Rigspolitiet og Politiforbundet har taget godt imod undersøgelsen og har meldt ud, at politiet er på trapperne med et etisk kodeks, som medarbejdere fremover vil få udleveret med retningslinjer for god omgangstone.

- Vi kan være hårde ved hinanden, men vi skal ikke mobbe hinanden, og hvis nogle af anden etnisk herkomst oplever det her som et problem, er det et problem for os alle, udtalte formanden for Politiforbundet, Peter Ibsen, til dagbladet Politiken.

FRA TEORI TIL PRAKSIS – PÅ TRE KONTINENTER

I 2012 fik instituttet tildelt en bevilling fra det amerikanske udenrigsministerium til programmet 'Pillars in Practice'. Programmet skal styrke de civile organisationer i Zimbabwe, Nicaragua og Bangladesh til at arbejde med og uddanne i FN's Retningslinjer for Menneskerettigheder og Erhverv.

Programmet løber over 18 måneder og er målrettet tre forskellige sektorer i industrien: landbrug i Nicaragua, tøjfremstilling i Bangladesh og minedrift i Zimbabwe. Aktiviteterne bliver gennemført af en række internationale og lokale organisationer.

'Pillars in Practice' har seks målsætninger:

- 1) At udvikle uddannelsesmaterialer om FN's Retningslinjer, så de relevante interessenter bliver udrustet bedre.
- 2) At uddanne lokale aktører til selv at undervise i Retningslinjerne.
- 3) At implementere Retningslinjerne i hvert af de tre lande gennem initiativer målrettet interessenterne.

- 4) At udvikle dialog-fora, hvor virksomheder, regering og civilsamfundet identificerer, vurderer og tager hånd om grundlæggende udfordringer mellem menneskerettigheder og erhverv.
- 5) At publicere tre 'best practice' case-studier om implementeringen af Retningslinjerne.
- 6) At vidensdele med FN's arbejdsgruppe for menneskerettigheder og erhverv, der har til opgave at udbrede Retningslinjerne globalt.

FN's Retningslinjer for Menneskerettigheder og Erhverv blev enstemmigt vedtaget af FN's Menneskerettighedsråd i 2011. Retningslinjerne bygger på tre grundlæggende søjler: Statens pligt til at beskytte mod brud på menneskerettighederne forårsaget af virksomhedsaktiviteter både hjemme og i andre lande; virksomheders ansvar for at respektere menneskerettighederne, herunder at undgå at menneskerettighederne bliver negativt påvirket; og sikre ofre for overtrædelser adgang til klagemekanismer af både juridisk og ikke juridisk karakter.

LOKALE DOMSTOLE I ZAMBIA

En meget stor del af den zambiske befolkning bor på landet, hundredvis af kilometer fra de store byers domstole, og de lokale domstole er derfor ryggraden i det civilretlige system i Zambia. De håndterer mindst 100.000 sager om året.

BEHOV FOR EFFEKTIVE RETSMIDLER

Udover de lokale domstole er der andre udbydere af juridisk hjælp og konfliktløsning, som bruges af de fattige zambianere.

Barfodsjurister, som hjælper lokalbefolkningen gennem rådgivning, mægling og kontakt med myndigheder. Og traditionelle domstole i form af for eksempel landsbyens ældste, som typisk følger lokal sædvaneret i deres afgørelser.

- I deres arbejde inddrager de lokale domstole også lokal sædvaneret –når denne ikke er i konflikt med landets lovgivning. Det er

nemmere i teori end i praksis, konstaterer Fergus Kerrigan, som er Institut for Menneskerettigheders ekspert på området, og fortsætter:

- Det kan være en svær balance mellem på den ene side den legitimitet og accept fra lokalbefolkningen, der følger med sædvaneretten, og på den anden side efterlevelse af landets nedskrevne love, siger Fergus Kerrigan.

Instituttets projekt i Zambia arbejder derfor på at styrke samarbejdet mellem de juridiske udbydere, og for at forbedre de lokale domstoles mulighed for at betjene borgerne. Projektet i Zambia har fokus på lokalbefolkningens behov for adgang til effektive retsmidler i dagligdags anliggender, fx løsning af en nabostrid, skilsmisseanmodning som følge af vold i ægteskabet og arvesager.

Institut for Menneskerettigheder har i tæt samarbejde med lokale partnere arbejdet med lokale domstole i det østlige og sydlige Zambia siden starten af 2012. Projektet er støttet af Udenrigsministeriet/Danida.

FN ØGER FOKUS PÅ UFORMELLE RETSSYSTEMER

Institut for Menneskerettigheder udarbejdede i 2012 en FN-rapport om at øge beskyttelsen af rettigheder.

Store dele af verdens befolkning har ikke effektiv adgang til de formelle, statslige retssystemer. I stedet for bruger de konflikt-løsningsmekanismer, der er forankret i familie, klan, lokalsamfund, religion eller andre former for fællesskaber. Det er vigtigt, at også disse respekterer menneskerettigheder.

- Rapporten har en række anbefalinger til, hvordan uformelle retssystemer og mekanismer kan bidrage til større og ikke mindre beskyttelse af menneskerettigheder, forklarer Fergus Kerrigan, som er leder af retssikkerhedsprogrammet i Institut for Menneskerettigheder.

- Gensidig forståelse er nødvendig for at mindske den historiske afstand, der er opstået mellem de justitsmekanismer, som eksisterede i mange lande i Afrika, Latinamerika og Asien før kolonitiden og de moderne systemer, der er baseret i staten. Det er meget

komplekst, fordi man skal have forståelse for lokale værdier, kulturelle rettigheder og religionsfrihed, samtidig med at fx kvinders og børns individuelle rettigheder skal respekteres, slutter Fergus Kerrigan.

Hele rapporten "Charting a Course for Human Rights-Based Engagement" kan læses og downloades her: www.undp.org

DANMARK

NY MÆGLINGS- OG KLAGEINSTITUTION FOR ANSVARLIG VIRKSOMHEDSADFÆRD

I november 2012 lancerede regeringen en ny mæglings- og klageinstitution for ansvarlig virksomhedsadfærd. Institutionen skal behandle sager, hvor danske virksomheder eller deres forretningsforbindelser, påstås at have handlet i strid med OECD's retningslinjer for multinationale virksomheder. Herunder skadelige miljøpåvirkninger, menneskerettighedskrænkelser eller korrupsion. Institutionen består af repræsentanter for erhvervslivet, civilsamfundet og arbejdstagerne, samt Direktør for Institut for Menneskerettigheder, Jonas Christoffersen, som sagkyndigt medlem. Den tidligere formand for det Danske Råd for Samfundsansvar, Mads Øvlisen, er formand for Institutionen.

INVESTERINGER I MYANMAR ARBEJDER FOR DEMOKRATI

Siden militærjuntaen i 2010 løslod den verdenskendte politiker Aung San Suu Kyi, har landet stille, men sikkert, bevæget sig væk fra den konsekvente isoleringspolitik, der før kendetegnede Myanmar.

I 2012 blev EU's 27 medlemsstater, under det danske EU-formandskab, enige om at ophæve sanktionerne mod Myanmar med undtagelse af våbenembargoen. Men ophævelsen af sanktionerne skulle følges op af klare retningslinjer for investeringer og erhvervsaktiviteter i landet, var udmeldingen fra EU's udenrigsministre.

Investeringerne skulle ikke bidrage til militærjuntaens slunkne økonomi, men gå hånd i hånd med miljøhensyn og udvikling mod

demokrati og menneskerettigheder. Derfor blev der i erklæringen om at ophæve sanktionerne tilføjet, at fremtidige investeringer skulle følge FN's Retningslinjer for Menneskerettigheder og Erhverv (UN Guiding Principles on Business and Human Rights).

RÅDGIVNING FOR VIRKSOMHEDER

Institut for Menneskerettigheder og det britiske Institute for Human Rights and Business har i partnerskab arbejdet for, at netop kravet om at følge FN's retningslinjer blev en forudsætning for at ophæve sanktionerne. Et ønske, som blev bakket op af den danske regering.

- Nu, hvor vi bevæger os fra en isolationspolitik til investeringer i Myanmar, så må vi arbejde for at sikre, at vores økonomiske og kommercielle engagement er en aktiv kraft for forandring – også for progressiv demokratisk forandring, som vil give indflydelse til folket i Myanmar og medvirke til, at landet realiserer sit fulde potentiale, har Handels- og Investeringsminister Pia Olsen Dyhr udtalt.

Institut for Menneskerettigheder og Institute for Human Rights and Business har siden arbejdet for at få finansiering til et ressourcecenter i Myanmar. Planen er, at centret i 2013 kan åbne dørene for rådgivning til virksomheder, og på længere sigt for civilsamfundsorganisationer, om hvordan man kan drive samfundsansvarlige aktiviteter, og hvordan man kan løse nogle af de udfordringer, landet har med eksempelvis børnearbejde.

DEBAT PÅ SKOLER I NI LANDE I EUROPA

NYT FAG PÅ SKOLESKEMAET

Fra 2010 til 2012 har Institut for Menneskerettigheder været tovholder på det EU-finansierede projekt "It Takes All Kinds". Projektet er møntet på at undervise og bevidstgøre lærere og elever i EU om ligebehandling, diskrimination og menneskerettigheder med fokus på LGBT-området (Lesbiske, bøsser, biseksuelle og transpersoner) og blev til i samarbejde med LGBT-organisationer i ni EU-lande.

Projektet er mundet ud i tre hjemmesider: en portal til elever, en portal med undervisningsmaterialer og vejledninger til lærere og skoleledere og et lukket forum for aktivister, journalister og andre fagpersoner, der arbejder med menneskerettigheder for LGBT personer. Hver af hjemmesiderne er blevet oversat til de ni deltagende landes sprog.

Undervejs blev det tydeligt, hvor stor forskel der er på, hvor langt de forskellige lande er nået med anerkendelsen af menneskerettigheder for LGBT-personer. I de østeuropæiske lande er det ofte svært overhovedet at få lov til at tale om fx homoseksualitet. I lande som Danmark og Irland har udfordringen snarere været, at eleverne allerede har hørt meget om diskrimination af LGBT personer og derfor ikke er så modtagelige over for mere input.

- Men der er stadig brug for at fokusere på menneskeretlige udfordringer for LGBT-personer, for selvom flere lande er kommet langt med at beskytte dem mod diskrimination, er der stadig et stykke vej at gå, før man kan tale om reel ligebehandling, siger instituttets projektleder, Evguenia Jane Klementieva.

DELTAGENDE ORGANISATIONER

LGBT Denmark (Danmark), RFSL (Sverige), GLEN (Irland), Campaign against Homophobia (Polen), Mozaika (Letland), Bilitis (Bulgarien), ACCEPT (Rumænien), ILGA-Portugal (Portugal), FELGBT (Spanien)

Find projektets hjemmeside på:
www.ittakesallkinds.eu/info/dk/

LIGELØN – DANSKE OG EUROPÆISKE PERSPEKTIVER

Der er fortsat uligeløn og lønmæssig forskelsbehandling af kvinder og mænd på det europæiske arbejdsmarked. Under det danske EU-formandskab arrangerede Institut for Menneskerettigheder med støtte fra Beskæftigelsesministeriet en konference om ligeløn.

De europæiske lande har gennemført ligelønsprincippet på forskellige måder, de har forskellige systemer til at håndhæve det, og de kan lære af hinanden. Derfor afholdt instituttet i maj 2012 konferencen "Equal Pay – How do we strengthen access to justice?".

- En styrkelse af håndhævelsen handler om både juridiske og ikke-juridiske indsatser. Der skal være de nødvendige regler, og der skal være retsinstanter, der er lette og mulige at nå. Og så skal de personer, der har en sag, have den nødvendige rådgivning og støtte,

forklarer specialkonsulent fra instituttets ligebehandlingsafdeling, Kirsten Precht. På konferencen præsenterede afdelingsleder Susanne Nour Magnusson de foreløbige resultater fra instituttets undersøgelse på ligelønsområdet.

NY UNDERSØGELSE AF LIGELØNSSAGER PÅ VEJ

Instituttet er i gang med en undersøgelse af afsluttede sager om ligeløn og hvordan reglerne om ligeløn bliver håndhævet. Undersøgelsen bygger på interviews med personer, som har rejst krav om ligeløn, og med de aktører, som har medvirket til sagens gennemførelse i øvrigt. Formålet er at se på mulighederne for at forbedre sagsbehandling og sagsforløb og at sætte fokus på, at klageren kommer godt igennem et sagsforløb. Undersøgelsen forventes færdig ved årsskiftet 2014.

ANDRE INSTITUT ARRANGEMENTER UNDER DET DANSKE EU-FORMANDSKAB I 2012

12.03.2012/INTERNATIONAL KONFERENCE OM TERRORBEKÆMPELSE OG MENNESKERETTIGHEDER tog udgangspunkt i en rapport, udarbejdet af instituttet, med anbefalinger til beskyttelse af menneskerettigheder i forbindelse med terrorbekæmpelse.

15.03-16.03.2012/SEMINAR OM DEN EUROPÆISKE UNIONS CHARTER OM GRUNDLÆGGENDE RETTIGHEDER med deltagelse af bl.a. embedsmænd fra medlemsstaterne, Kommissionen, Europa-Parlamentet, EU-Domstolen, Institut for Menneskerettigheder.

08.05.2012/HØRING OM INITIATIVER FOR MENNESKERETTIGHEDER OG ERHVERV I BURMA-MYANMAR blev afholdt i forbindelse med EU-konferencen "Human Rights and Business" i København. Høringen blev fulgt af bl.a. workshops i Myanmar.

07-08.06 2012/KONFERENCE OM SELVBESTEMMELSE OG INKLUSION Rettigheder for personer med intellektuelle handicap og personer med psykiske helbredsproblemer.

07.06.2012/PRÆSENTATION AF STUDIE OM SIKKERHEDSSITUATIONEN I DET NORDLIGE BURKINA FASO. Studiet er forankret i det burkinske justitsministerium i samarbejde med politiet og civilsamfundet og ser på sikkerhedstruslen i Sahel-området (Al-Quaida m.v.) i forhold til EUs strategi på dette område.

INDTÆGTER IMR I 2012 FORDELT PÅ DELREGNSKAB

1.000 KR	BUDGET TOTAL	INDTÆGTER TOTAL	INDTÆGTER I % AF TOTAL
DONOR	2012	2012	2012
Kernebevillingen	21.700	21.700	18%
Etnisk ligebehandling	6.000	6.000	5%
Handicap ligebehandlingen	4.400	4.400	4%
Køn ligebehandlingen	6.000	6.000	5%
Øvrige indtægter	0	838	1%
Indtægtsdækket virksomhed*	8.476	12.465	10%
Tilskudsfinansieret forskningsvirksomhed	0	0	0%
Samarbejdsaftalen med UM	29.189	28.591	24%
Anden tilskudsfinansieret virksomhed*	47.002	39.420	33%
Total	122.768	119.414	100%

* Afvigelsen mellem budget og regnskab på anden tilskudsfinansieret virksomhed skyldes især en mere præcis kategorisering, men også et lavere aktivitetsniveau. Omsætningen på indtægtsdækket virksomhed skyldes den ændrede kategorisering.

INDTÆGTER TOTAL 2012

IMR's indtægter i 2012 fordeler sig med 38,1 mio. kr. fra finansloven (kernebevilling og ligebehandlingsbevilling vedr. etnicitet, handicap og køn). 28,6 mio. kr. fra Rammebevillingen via Udenrigsministeriet, 39,4 mio. kr. er andre tilskudsfinansierede aktiviteter og 12,5 mio. kr. indtægtsdækket virksomhed. Af finanslovsmidlerne er 16,4 mio. kr. til ligebehandlingsarbejde inden for køn, etnicitet og handicap. Af anden tilskudsfinansieret virksomhed på 39,4 mio. kr. til projekter er 26,0 mio. kr. bevilling fra Udenrigsministeriet. Indtægterne i 2012 er steget med 5,8 mio. kr. i forhold til indtægterne i 2011, og kan primært tilskrives en forøgelse af finanslovsbevillingen på 10 mio. kr.

Redaktion og skribenter: Ulla Dyrborg, Elias Helfer, Ask Hesby
Krogh, Charlotte Schwartz-Hansen og Klaus Slavensky.
Foto: Colourbox, PolFoto, Jenn Warren/UNDP (side 29)
Grafisk design: Hedda Bank. Tryk: Handy-Print A/S

Printed in Denmark, 2013 ©
Institut for Menneskerettigheder
Wilders Plads 8K – 1403 København K
+45 3269 8888 – www.menneskeret.dk

1987-2012

FORSKEL PÅ FOLK

Instituttets 25 års jubilæum

Institut for Menneskerettigheder blev etableret ved en folketingsbeslutning i 1987. For at markere 25-års jubilæet samarbejdede instituttet i 2012 med Aarhus, Aalborg og Københavns kommuner om kampagnen "Forskelse på folk". Med kampagnen ønskede instituttet at gøre menneskerettighederne nærværende for borgerne og at stille skarpt på, hvor vigtigt det fortsat er at fremme og styrke menneskerettigheder og ligebehandling. Instituttet arrangerede en række events for at komme i dialog med borgerne, bl.a. gadeaktiviteter, paneldebat og en kunst-udstilling. Til byfester i de tre byer kunne folk på gaden således "være politiker for en dag", quizze og diskutere menneskeretlige dilemmaer med instituttets medarbejdere.

Museet "Kunsten" i Aalborg, Aarhus Rådhus og Nørrebro Bibliotek lagde vægge til værker af

de danske samtidskunstnere, Kenneth Balfelt, Lilibeth Cuenca Rasmussen, Hesselholdt & Mejlvang, Jens Haaning, John Kørner og Dan Svarre. Værkerne var meget forskellige og udfordrede mulige fordomme, normer og stereotype forestillinger og opfordrede til spørgsmål og refleksion.

Også skolebørn blev introduceret til menneskerettighederne – i alt 500 børn på otte forskellige skoler fik besøg af instituttets medarbejdere og lyttede, legede og diskuterede sig til en forståelse af, hvad menneskerettigheder er.

Jubilæet blev desuden markeret med en festreception for samarbejdspartnere, organisationer og personale den 11. maj 2012.

www.menneskeret.dk/forskelpaafolk

INSTITUT FOR
MENNESKE
RETTIGHEDER

AARHUS
KOMMUNE

KUNSTUDSTILLINGEN

FORSKEL PÅ FOLK

19. – 30. SEPTEMBER 2012. FRI ENTRE
MANDAG – LØRDAG 8:00-16:00, SØNDAG LUKKET

AARHUS RÅDHUS

RÅDHUSPLADSEN 2, 8000 AARHUS C

VÆRKER AF: LILLIBETH CUENCA RASMUSSEN
JOHN KØRNER / DANIEL SVARRE / JENS HAANING
KENNETH BALFELT / HESSELHOLDT & MEJLVANG

